

A XXI. század homo moralisa

Megrendült levél Vajda Gábornak a túlvilágra

Kedves Gábor!

Megfoghatatlan űr vesz körül ma délelőtt óta, amikor Hornyik Miklóstól telefonon megtudtam az immár visszafordíthatatlan üzenetet: a több mint két hete bekövetkezett halálhíredet. Július 3-án, épp ama szomorú napon indultunk családommal külföldre, így előbb nem juthatott tudomásomra a hihetetlennek tűnő tény, amelyet azóta immár egész szellemi hazád, a kényszerhatáraink feletti Kárpát-medence átérez.

Igen, Gábor, Te mindannyiunké voltál: szűkebb pátriád, a Délvidék mellett a mostanában anyósországgént viselkedő anyaországé, a többi kisebbségbe szakadt nemzetrészünké, sőt még a nyugati magyarságé is. Földi léted hatvanhárom esztendeje második felében bizonyosan egyetemes nemzetben gondolkoztál, felelősséget érezvén minden velünk egy nyelvet beszélő testvérünkért, minden törvényes eszközzel küzdve a megmaradásunkért.

A Lukács György realitáselméletét boncolgató magiszteri dolgozattól odáig vezető, kacskaringós és göröngyös útról a számos, már a világhálón is olvasható nekrológból értesülhetünk. Most inkább hadd idézzem föl a Hozzád fűződő személyes emlékeimet.

Valamikor a '80-as évek közepén, a Budavári Palotában működő Magyarorsággutató Intézet folyosóján ismerkedtünk meg, az időtájt jó egy évet tölthetél Budapesten a jugoszláv-magyar csereegyezmény keretében a magyar-délszláv művelődési kapcsolatok tanulmányozásával. Emlékszem, hogy már akkor elégtelennek ítéltük a felétek előbb polgárjogot kapott hungarológia-értelmezést, amely csupán az ún. lágy társadalomtudományokra korlátozódhatott, kizárván a kemény önismereti diszciplínákat: a szociológiát, a társadalomlélektant, a népesedéstudományt és más szakágakat. Később, a rendszerváltozás után, a Határon Túli Magyarok Hivatala délvidéki főosztálya megszervezőjeként, egy ideig vezetőjeként, majd mint a Mocsáry Lajos Alapítvány délvidéki felelős kurátora, számos esetben jártam Nátatok – találkozásainkra mind Szabadkán, mind Tóthfalun nem egyszer sor került, akár tervezve, akár spontán módon.

Azt hiszem a felelős értelmiségi magatartás, a sorskérdéseink iránti érzékenység hozott bennünket össze kezdetől fogva. A kezdetben még lendületes Hunyadi Szövetség rendezvényein, Utasi Jenő atya kerekasztalán, a magyarkanizsai írótáborban, de a legnehezebb háborús esztendőkből való eszmeccseréink egyike sem egyéni, hanem közösségi gondjaink megvitatásáról szólt, a népünkért való aggodás, egyben a cselekvés lehetőségeinek a feltérképezése s maguk a tettek jegyében zajlottak. Azután az utolsó évtized civil alkalmai: a Kráter Műhely Egyesület 2002. évi palicsfürdői „Kárpát-medencei keresztkötdések” tanácskozása – előadásod az egyik erőssége az utóbb megjelent konferenciakötetünknek –, a Szabad Líceum vendégeként a Városi Könyvtárban számomra biztosított előadás- és könyvbemutató-lehetőségeid, a Muravidék Baráti Kör vendégszereplései egytől-egyig elsősorban nem az esztétikum, az irodalom és a kultúra önmagáért valóságáról szóltak, hanem a népben, nemzetben, hitben való együtt gondolkodás megnyilatkozási lehetőségeit jelentették. Zöld Ferenc budai antikváriumában egy író-olvasó találkozózn, több könyvhéten a Vörösmarty téren, a Barométer antológia oldalain, valamint a Kárpát-medencei Református Honismereti Gyermektábor záró istentiszteletén a szabadkai templomokban egyaránt együtt voltunk.

Igen, a hit is összekötött bennünket. Te beleszülettél a kálvinizmusba – hisz szülőhelyed, Bácsfektehegy máig Bácska és Bánság reformátusságának legfontosabb gócpontja. Jómagam, bár ifjúként is protestáns lelkületű katolikusként határoztam meg magam, a hazai és határon túli unitárius, református és evangélikus közösségekben megtapasztalt fészkelemeg érési periódusát követően csak érett fejjel, tízegynéhány évvel ezelőtt, a Budapest-fasori gyülekezet kiváló prédikátorai hatására válhattam egyháztaggá. Eszmeccseréink során egy mélyen hívő, az Újszövetség elveit a gyakorlatban követni kívánó, embertársaihoz következetesen humánusan viszonyuló értelmiségi magyart ismertem meg Benned, akinek a sokunkhoz fűződő barátsága szilárd erkölcsi alapokon és a lényéből sugárzó szereteten nyugodott.

Köszönöm, hogy – Gubás Ágota és Jenő, valamint Bata János mellett – főszerkesztőként Te is mindig biztattál, adnék újabb s újabb írásokat az Aracsba. Folyóiratotok nem csupán a Délvidéken, hanem az egész magyar nyelvterületen hiányt pótol: kíméletlen igazmondás, tudományos megalapozottság, igényes stílus és közéleti felelősségtudat, a helyi nemzetrész meg a határokon átnyúló nemzet szempontjainak összehangolása bizony más orgánumban nemigen lelhető fel ilyen színvonalon. Maradandót alkottál tehát mind a lappal, a megjelent Aracs-antológiákkal, mind irodalomtörténészként, középiskolai és egyetemi tanárként, kritikusként.

A Magyarok Házában találkoztunk utoljára: június 5-én, csütörtökön mutatta be Domonkos Laci barátunk a délvidéki eszme- és irodalomtörténeted második kötetét. Örülök, hogy hívó szavadnak eleget tehettem, annak ellenére, hogy az est végét már nem volt módom megvárni, hisz egy órával később már Kozma Simon erdélyi képzőművész kiállítását kellett megnyitnom. A hónap legvégén még segítettél egy autóbuzsnyi anyaországi minisztériumi kirándulócsoporthoz szabadkai programjának megszervezésében, a réveden jutottunk el a könyvtárba, igaz, más kötelezettségem miatt, Te magad már nem lehettél jelen.

Emlékezésem elején összmagyar szemléletű emberként idéztelek föl. Elsősorban a bácskai, bántási,

szerémségi, baranyai néped sorsát tartottad szem előtt, de munkásságod része az anyanemzet szellemtörténetének is, személyesen szintén sokszor velünk voltál. Fontos momentuma volt az életednek, hogy a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület az alelnökévé választott, így a Kodolányi János Főiskola segítségével többek között oroszlánrészt vállalhattál a délvidéki történelemtanárok továbbképzéséből is. És nem véletlenül gyászol mások mellett a Felvidék ma hírportál, hiszen – mint Csámpai Ottó írja –, bár személyesen nem juthattál már el hozzájuk, az ottani értelmiségiek egy csoportja jól ismert, mert „közös sorsunk kikényszerítette, hogy rendszeresen találkozzunk, osszuk meg gondjainkat, keressük a megoldásokat.”

Belgrád, Budapest és Strasbourg elé is eljutott segítségkiáltásod a szülőfölded nevelésének és oktatásának katasztrofális helyzetéről. Adja a Fennebbvaló, hogy az általad feltárt állapot mielőbb jobbra forduljon. Kedves Gábor! Személyedben a XXI. század „homo moralis”-a távozott el körünkből. Hiányod sokáig sajogni fog. A költővel szólva: „Ölelje át az Úr a lelkedet!”

Isaszegen, 2008. július 22-én, este 10 órakor

Székely András Bertalan

A dedikált mű átadása Balázs Arth Valériának